

JK

JEF KLAUSING

VREUGDE en VERDRIET
in het
VISSERSLIED

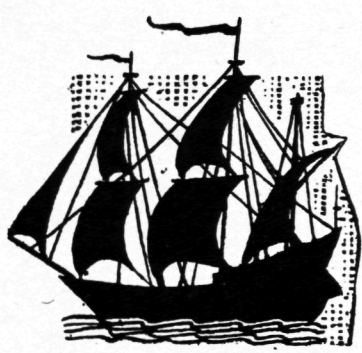

Uitgave
Heemkring BACHTEN DE KUPE vzw
NIEUWPOORT

1970

aan het papier
1225
JEF KLAUSING
17/72
VREUGDE en VERDRIET
in het
VISSERSLIED

53822

Uitgave
Heemkring BACHTEN DE KUPE vzw
NIEUWPOORT
1970

Heembibliotheek *Bachten de Kupe* – nr. 3

Hoe het gekomen is en waarom...

Ik heb leren zingen thuis in de goede tijd toen er nog geen radio bestond en de Teevee nog niet uitgevonden was. De voois ofte melodie werd omzeggens van „mond tot mond” overgeleverd: thuis, op het werk, op familie- of andere feesten, in café-chantants en op de markten. Dat is dan meteen ook de reden waarom die liedjes veel langer meegingen dan die van nu en men er meer plezier aan had.

De tekst moest van buiten geleerd worden, wie dit niet kon, had altijd gelegenheid een beroep te doen op de tekstbladen die verkocht werden of kon de tekst overschrijven uit schrijfboeken of kallepingskes, precies zoals we het deden met de smakelijke recepten in de tijd dat we achter prikkeldraad zaten en geen eten hadden.

Ik ben altijd een verzamelaar en een bijhouder geweest, later toen de bandopnemer er was heb ik die gebruikt om mijn verzameling liederen op vliegend blad of schrijfboek aan te vullen met „life” opnamen van bekende en minder bekende figuren uit onze Vlaamse visserij. De meeste van deze mensen zingen nu met het engelenkoor mee over het lief en het leed van onze visserij.

* * *

Het is al een hele tijd geleden dat ik beloofde aan Bachten de Kupe om de liedjes in mijn bezit netjes over te schrijven en er de muziek van op te tekenen. Beloven is niet moeilijk.

Daar ik mijn bete brood moet zoeken in afgelegen hoekjes van onze aarde, bleef er niet veel tijd over om mijn belofte te houden. Nu is het er toch van gekomen.

Hier volgt dus een eerste reeks, eerder beperkt maar des te meer van kommentaar voorzien. Ze trekken 't zeegat in „Op Hoop van Zegen”.

De welwillende lezer moet mijn oprechtheid voor wat de weergave van de tekst betreft, in deze post-konciliaire tijd, er bij nemen. Een ieder weet dat de meeste liederen gezongen

werden op teksten die niet gedrukt werden. Ik schreef de liedjes op zoals ze gezongen werden : ondanks de meest progressieve spelling rijmt een achterste nog altijd niet op kat.

Zijn de meeste van die liedjes nu bijna vergeten, verdrongen door de computermuziek van heden, toch zijn er bij die het waard zijn om herzongen te worden en opnieuw, als de Teevee niet aanstaat, een beetje eigen stemming te brengen in het gezellige samenzijn.

De eerste reeks die nu verschenen is, is een proefkonijn. Er zit meer in mijn verzameling dat de moeite waard is om gepubliceerd te worden en het is dan ook mijn bedoeling, zo er voldoende belangstelling is voor deze eerste kleine verzameling, twee nieuwe bundels uit te geven met dan als onderwerp : *Romances en Balladen van de Zee* en *De Wrede Zee*.

De wellustelingen moet ik nu al verwittigen dat de volgende reeksen minder sterk zullen gekruid zijn, zoals het ten andere in hun genre past.

Oostende, 16 december 1969

Jef KLAUSING

Een halve eeuw visserijgeschiedenis in het volkslied

In zijn studie „Vlaamse Negentiende-eeuwse Lieder en sociale inslag” (verslagen en mededelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal en Letterkunde) merkt de Heer J. Kuypers op :

„Opvallend is dat in de sociaal erbarmelijke en bewogen 19de eeuw, ondanks haar donkere achtergrond van hongersnood en hopeloos-lange arbeidsduur, de maatschappelijke strijd geen grote inspiratiebron voor onze straatzangers is geweest. Wel behandelden zij een hele reeks van sentimentele gevallen... Wel voelt men in hun meestal naïeve, vaak stumperige rijmelarij een onverholen sympathie voor hun arbeiderspubliek en zijn problemen. Maar tot op de drempel van de twintigste eeuw overheerst de brave Hendrikengeest.”

In mijn betrekkelijk uitgebreide verzameling vlaamse vissersliederen valt deze regel eveneens op. Er zijn reeksen beschrijvingen van wrede rampen op zee, romances over geliefden die afscheid nemen en onbepaald trouw blijven als ze zich niet van verdriet om het leven brengen. Wel zijn er balladen op het lot van de visser, maar alle zijn opvallend berustend in het droeve lot van de visser, ondanks de grote ellende die in de jaren geleden werd als gevolg van de economische achterstand en hulpeloosheid van dit typisch vlaams bedrijf.

Zo kon ik nog in 1958 een lied optekenen dat zeer kenmerkend is voor die berustende houding. Aan de hand van een gelijklopende versie, door D. Wouters gepubliceerd in zijn bundel „Van Water en Wind” – „Lieder en uit de oude Doos” (Uitg. De Schouw te 's-Gravenhage 1943) kon het lied gesitueerd worden rond de jaren 1880-1890.

De woorden die ik te Oostende kon opschrijven uit de mond van een oude visser, zijn als volgt :

VISSERSBEDE

Bijna niemand die weet,
Die ons stil ziet lopen,
Steeds zo schamel gekleed
Hoe duur we ons brood wel kopen.
Hoe er met de vangst nooit gedraald wordt
En hoe duur vaak de vis betaald wordt,
We ons leven altijd moeten wagen,
Strijdend in de grootste ellend
Tegen het woedend element.

Hoevele arme vissers, o straf,
Vonden in de golven hun graf,
Terwijl hij op zee in storm en wind
Zijn brood verdient voor vrouw en kind.
Hoe menig jonge, arme vissersvrouw,
Slijt met haar kroost haar leven in rouw,
En zoekt dagenlang, wezenloos aan het strand
In de golven naar haar dierbaar pand.

En slaat 't geluk met ons mee
Dat wij dan gezond en behouden,
Terugkeren van zee,
Dan die komt het werk voor on's vrouwen.
Om ons kinders te kunnen spijzen,
Moeten ze soms voor grillige prijzen
De bezuurde vangst soms afgeven,
O neen, als gij ons zo schamel ziet,
Bespot ons daarom toch niet.

Want, wij die brengen voor velen van zee,
Gezondheid en ook andre zaken mee
Die lenigen somtijds bittere smart
Aan een onrustig en treurig hart.

Gij allen die aan de dis
Aan wie onze vangst verkocht werd,
Weet dat doorgaans de vis
Vaak met de dood gekocht werd.
Weet, dat als ge die vis moogt aanschouwen,
Dat onze kinders en vrouwen,
Om hun man en vader soms rouwen.
Gij die van de vis geniet,
Vergeet het lot der vissers niet.

Help, bid en steun toch met milde hand,
Denk aan 't rouwend dorp bij het strand
En lenigt de nood in de vissersstand
Van ons zwaar beproefde Belgenland.
Wij schenken U ons diepste vertrouwen
De zorg voor onze kindren en vrouwen,
Wij ook die benijden U niet
Al is uw lot het onze niet.

Dit lied werd gezongen op de bekende melodie: „Les Millions d'Harlequin" en is waarschijnlijk wel afkomstig uit het café chantant. Het geeft echter op duidelijke wijze de toen heersende gesteldheid aan: het gevaarlijke beroep, de lage verdiensten, de geleden armoede en ellende en de visser die smeekt om hulp en steun. Meer niet. In werkelijkheid is dergelijk lied de visser onwaardig die dergelijk beroep met de inzet van zijn leven en het geluk van zijn familie uitoefent, vooral als we het met de ogen bekijken van de tijdgenoot van de werkmán die nu, na tientallen jaren harde sociale strijd, niet meer om hulp smeekt, maar zijn rechten eist.

* * *

In mijn verzameling vissersliederen bezit ik er enkel twee die handelen over de „vissersrevolutie" te Oostende in 1887. Nochtans vormde deze zo droevige als bloedige gebeurtenis een dankbaar onderwerp voor de liedjesdichters van die tijd.

Ik vond ze als per toeval in een schrijfboekje uit het einde der 19de eeuw dat ik ter inzage kreeg. De speciale plaats die ze kregen in mijn verzameling hebben ze niet enkel te danken aan hun zeldzaamheid, maar ook en vooral aan het schrille licht dat ze werpen op bepaalde toestanden uit deze periode.

Vooraleer ze aan te halen, moeten we een korte schets geven van de gebeurtenissen in verband met deze vissersrevolutie samen met een beeld van de sociale en economische toestand van de vlaamse zeevisserij, nu bijna een eeuw geleden.

* * *

Tijdens de regering van Koning Willem werd de vlaamse zeevisserij, die door eeuwenlange oorlogen en vreemde bezettingen bijna volledig ten gronde was gegaan, aangemoedigd door allerlei voorrechten en premiën.

De jonge belgische staat nam de visserijpolitiek van koning Willem over. In dit verband schrijft Lodewijk de Raet in zijn werk : *Vlaanderens Economische Ontwikkeling* :

„Het valt niet te betwijfelen dat het premiestelsel machtig bijdroeg om de vlaamse visserij uit haar eeuwenoud verval herop te beuren. Men zou tevergeefs in de geschiedenis van onze visserij een tijdperk zoeken, waar alle visserijbedrijven zich tegelijkertijd in de korte tijdspanne van vijf en twintig jaar zo krachtig ontwikkelden”.

Maar, vervolgt de Raet : „de premiën en de maatregelen die, sedert 1816 onze visserij tot een sedert eeuwen ongekende luister hadden opgevoerd, werden in 1865 afgeschaft. *En zonder dat er iets anders of beters in de plaats kwam*, werd de visserij voortaan aan zichzelf overgelaten.”

Bovendien werden de beperkingen op de invoer van vreemde vis volledig opgeheven zodat deze vis ongestoord onze al te gevoelige visserijnijverheid naar de volledige ondergang kon helpen.

Voor onze zeevisserij betekende dit alles niet alleen een stilstand, maar zelfs een snelle achteruitgang. Grote vaartuigen verdwenen en enkel kleine vaartuigen bleven in de vaart, kleine visserij betekent – zowel vroeger als nu – armoede, miserie en een onzeker bestaan.

„De visserij – aldus de Raet – moest ten onzent een arm-tierig plantje blijven in de gaarde onzer welig opbloeiende andere bedrijven.”

* * *

Op sociaal gebied was de 19de eeuw zeer erbarmelijk en woelig. Deze toestanden gaven aanleiding tot de maatschappelijke strijd : het socialisme en de christelijke sociale beweging vonden er hun oorsprong en hebben er hun snelle opkomst aan te danken.

De schamele sociale toestand van de visserij was eveneens aanleiding tot de bloedige voorvallen in 1887.

In een strooibiljet dat rond die tijd te Oostende door de Vooruit verspreid werd lezen we (Dr. J. De Smet in *Biekorf*) :

„Komt gij terug van zee en is de vangst goed, dan is de winst groot voor de eigenaar en de vischhandelaar, maar gij, vissrers, zonder wie geen vischje gevangen wordt, gij hebt hoogstens 12 frank per acht dagen, waarmee gij uwe vrouw en kinderen moet spijzen”.

Wat die 12 fr. betekenen vernemen we uit een enquête van Ducpétiaux in 1850. De wekelijkse uitgave voor een gezin met 4 kinderen bedroeg toen 14,28 fr. Het dagloon van een man bedroeg toen van 0,80 fr. tot 1,62 fr. Voor de werklieden verbeterde de toestand geleidelijk, voor de visserij werd ze steeds slechter.

In 1854 koste 1 kgr. tarwebrood : 0,43 fr., 1 kgr. roggebrood : 0,28 fr., 1 kgr. aardappelen : 0,12 fr., 1 kgr. vlees : 1,00 fr., 1 kgr. spek : 0,70 fr., 1 liter melk : 0,12 fr., 1 liter bier : 0,13 fr. (R. Rock „Zo streed Eylenbosch”).

Latere gegevens heb ik niet in handen, we kunnen evenwel vermoeden dat deze prijzen, met de geleidelijke verbetering der lonen in de andere nijverheidstakken, verhoogden. De lonen in de zeevisserij zouden zeker niet verbeteren.

Het vissersvaartuig 0.11, op 8 oogst vertrokken, keerde op 23 oogst 1887 terug te Oostende en verkocht de vangst voor een totaal bedrag van 309,50 fr.

Dit bedrag werd als volgt verdeeld :

Kosten :	5 % reder (hiervan 2 % ecorage)	15,50
	2 % stuurman	6,20
	1 % mijnrechten	3,10
	1/4 % afnemen en tegenschrijven	0,78
	3 % in bewaarnis	9,30
	1/2 % in spaarkas	1,55
		<hr/>
	samen :	36,43

vervoer van vis	1,00	
kolen	—	
winkelwaar	—	
jongen	5,00	
gebruik korren	45,90	
vermaken korren	—	
garen	—	
boottrekker	10,—	
manden zoeken	—	
4 % assurantie	12,40	
1.100 kg ijs	22,—	
tuiboot naar zee	—	
op rekening onkosten	25,00	
8 augustus zout	3,25	
	<hr/>	
<i>samen :</i>	124,55	124,55
		<hr/>
	<i>totale kosten :</i>	160,98
	<i>rest van opbrengst :</i>	148,52

te verdelen als volgt : 1/3 voor de reder : 49,51
 2/3 voor de vissers : 99,01

er waren vijf vissers aan boord, zodat elk met iets minder dan 20 fr. naar huis ging na 15 dagen werken.

(afschrift van een oude rekening).

Volgens Karel De Zuttere (Enquête sur la pêche Maritime en Belgique) verdiende een visser die op de zoute haringvisserij vaarde het bedrag van 12,69 fr. per week.

Armoë was in die tijd troef in de visserijmiddens. Hoe weinig sociale wetten er ook waren, voor de vissers bestonden ze niet, zelfs niet het schamel ouderdomspensioen van 65 fr. per jaar. Werd door de vissers gestaakt voor een beter en menselijk loon, dan werden ze in de gevangenis gestopt.

Een oude vissersvrouw wist nog te vertellen dat in die tijd haar man voor veertien dagen in zee was geweest en met Pasen zou thuishkomen. De vangst was slecht geweest, hierdoor had niemand van de vissers een loon ontvangen, vermits de reder de ganse opbrengst voor zich hield om de gemaakte kosten en de sleet van het schip te dekken.

Weet U wat dit betekende voor een moeder van acht kinderen, waarvan het oudste amper twaalf jaar oud was, die verlangend had uitgezien naar het Paasfeest om haar man terug te zien en in de hoop een schraal huishoudgeld te ontvangen ?

Het was toen niet zeldzaam vissersgezinnen met 15 tot 18 en zelfs meer kinderen te vinden. De kindersterfte in de vissersgezinnen was toen het hoogst : bijna 18 %, te Blankenberge telde men zelfs tot 24,27 %.

Een andere reden tot misnoegdheid in de zeevisserij was het feit dat de wet op de nationale militie van 1817, welke de vissers van Oostende en Nieuwpoort die deelnamen aan de kabeljauwvisserij van militaire dienstplicht ontsloeg, in 1870 afgeschaft werd.

* * *

In 1884 kwam te Oostende de eerste stoomtreiler in de vaart. Dergelijke schepen waren reeds sedert 1876 in Engeland in gebruik. Toen de vangst der zeilsloepen verminderde werden de stoomtreilers door de vissers aanzien als oorzaak van de overbevissing. Dit veroorzaakte wrijving tussen belgische en engelse vissers.

Een andere reden tot mistevredenheid vinden we in het werk van Karel de Zuttere *Enquête sur la Pêche Maritime en Belgique*.

Teneinde orde te scheppen tussen de tientallen vaartuigen uit verschillende landen, die op bepaalde periodes door elkaar visten op dezelfde gronden, sloten de verschillende landen in 1882 een overeenkomst, de Conventie van Den Haag. Naast een internationaal reglement voor de visserij op zee werd een politietoezicht ingericht door de visserijwacht-schepen van de visserijlanden.

Een der voornaamste doeleinden van de Conventie was te beletten dat de viskorders dwars doorheen de netten der haringdrijfnetvissers zouden varen en aldus grote schade aanrichten.

De politiekruisers van ieder deelnemend land mochten om het even welk vissersvaartuig in overtreding nemen en, daar onze vissers de haringdrijfnetvisserij niet uitoefenden – vis-

serij welke hoofdzakelijk door engelse en nederlandse vissers werd uitgeoefend – en dat ons land slechts één politievaartuig in de vaart had tegenover de vele engelse bewakingsvaartuigen, werden onze vissers regelmatig op het boekje gezet en mochten ze de aangerichte schade vergoeden : schuldig of niet. Nu nog stellen we regelmatig vast hoe gemakkelijk haringdrijfnetvissers die schade hebben opgelopen, de schuld steken op de viskorders.

In 1886 werden aldus 10 oostendse eenheden vervolgd, waarvan slechts één vrijgesproken werd. In 1887, na negen maand, waren reeds 26 vervolgingen ingesteld tegen oostendse vissers, slechts 3 werden vrijgesproken. De haat van onze vissers tegen de engelse kollega's was bijgevolg zeer begrijpelijk, temeer daar regelmatig – tengevolge van het vrijkomen van de visinvoer – engelse vissers hun vangst kwamen verkopen te Oostende, wat rechtstreeks de prijzen voor vis in de vismijnen drukte en medehielp om de sociale en economische moeilijkheden in dit bedrijf nog te verslechteren.

* * *

De hiernavolgende feiten in verband met de vissersrevolutie te Oostende heb ik aan volgende bronnen ontleend :

1. K. de Zuttere in zijn hogeraangehaald werk ;
2. een rijk gedocumenteerd artikel van Dr. J. De Smet, staatsarchivaris te Brugge, verschenen in *Biekorf* (Nr. 10 – 1956) ;
3. een niet ondertekend artikel in *De Zeewacht* van 23 juli 1954 ;
4. een artikel in *Het Volk* van Ed. Van Alderweireldt (januari 1953) ;
5. mijn persoonlijke notas na raadpleging van het uitgebreid gerechtelijk dossier in het staatsarchief te Brugge.

Men schreef 22 augustus 1887. De rijke vreemdelingen die het zomerseizoen te Oostende doorbrachten maakten zich klaar om de stad te verlaten. Ook Koning Leopold II verbleef toen te Oostende, hij verliet evenwel in allerijl de stad toen de onlusten uitbraken.

Die maandag was een engels vissersvaartuig „The Violet” R.416 uit Ramsgate de haven van Oostende binnengelopen om er zijn vangst voor rekening van vishandelaar Dossaer te verkopen. Het schip zou de volgende dag gelost worden. Dertig oostendse vissers verzetten zich evenwel tegen het lossen: de vis werd vertrapt en in het dok gegooid. Ook het lossen van een ander vissersvaartuig uit Boulogne dat stokvis kwam verkopen werd op dezelfde manier verhinderd.

De vishandelaar Dossaer kwam tussen en daagde de vissers uit door zijn verklaring „dat de vis toch zou verkocht worden”. Dat deed de maat overlopen. De vissers namen een dreigende houding aan, Dossaer vluchtte in zijn bureel, achternagezet door de woedende vissers die hem met stenen en vis bekogelden.

De gendarmerie kwam ter plaatse, ook de politie. De rijkswachtkommandant, die zich op zeker ogenblik bedreigd voelde, loste twee schoten welke twee personen zwaar kwetsten. 's Namiddags moest de burgerwacht opgeroepen worden en werd opgesteld om de twee vaartuigen te bewaken.

Het engelse vaartuig verliet intussen wijselijk de haven om naar Ramsgate terug te keren, de garde-sivik bleef evenwel opgesteld. Intussen keerde een betrekkelijke rust weer in het visserskwartier.

De woensdag liepen opnieuw twee engelse vissersvaartuigen onze haven binnen om hun vangst te verkopen. Aangemoedigd door het betrekkelijk sukses van de vorige dag en opgehitst door de gebeurtenissen en de nieuwe uitdaging, stroomde opnieuw een woedende menigte samen. De engelse vissers werden met stenen bekogeld en hun schepen losgemaakt om ze uit de haven te laten drijven. Daarna richtte de massa zich naar de vismijn waar alles kort en klein werd geslagen en de vis verstrooid. Vishandelaar Dossaer had zich tijdig kunnen uit de voeten maken, maar dit belette niet dat ook zijn bureel vernield werd.

De directeur van de vismijn poogde de woedende menigte met zijn revolver in bedwang te houden, hij moest evenwel wijken voor de massa die hem met stenen bekogelde. De politiekommissaris die een vissersvrouw met geweld van de kaai wilde verwijderen, werd op slagen onthaald. Ook de rijkswacht trad hardhandig en brutaal op.

Weer verscheen de burgerwacht op het toneel en voerde een charge uit samen met politie en rijkswacht. De vissers onthaalden hen echter uitdagend en met ontblootte borst. Hierop gaf de politiekommissaris het bevel tot vuren. Na een paar waarschuwingsschoten in de lucht werd in het volk geschoten: twee vissers werden gedood, twee andere vissers gewond, vier toeschouwers werden eveneens gekwetst, een van deze laatste zou een paar dagen later aan de gevolgen van zijn verwondingen overlijden.

Volgens een andere versie zou de burgerwacht geweigerd hebben te schieten op medeburgers en in de lucht geschoten hebben waardoor een noors zeeman uit de mast van zijn vaartuig zou geschoten zijn en een oude waker dodelijk getroffen.

Hierop liet de politiekommissaris het vuren staken en moest de burgerwacht zich terugtrekken. De burgemeester riep de staat van beleg uit. Tweehonderd man van het derde linieregiment kwamen de haven bezetten samen met een eskadron bereden jagers uit Brugge. Ook de gouverneur der provincie kwam ter plaatse om zich op de hoogte te brengen van de toestand.

Dit machtsvertoon bracht kalnte bij de vissers. Nieuwe incidenten deden zich echter voor toen bedronken vissers de rijkswacht en de politie met stenen bekogelden, 's nachts stond het visserskwartier in rep en roer.

De gebeurtenissen kenden ook een politieke zijde. De vissers betoogden voor het lokaal van de „Katholieke Kring” en riepen: weg met Janssen en de Steur (twee katholieken) en: leve Carbon (een liberaal). Uit Gent werd een socialistisch strooibiljet uitgedeeld met onder meer volgende tekst:

„Leest *Vooruit*, het eenigst Vlaamsch blad dat de visschers en alle werklieden verdedigt 'Naast deze oproep hekelde het strooibriefje de toestanden' de aanvoer van engelsche visch te Oostende doet de visschers veel schade aan, maar de grote winsten van de reders berokkenen de visschers nog veel meer kwaad...”

In hetzelfde pamflet verscheen tenslotte een oproep tot de Oostends vissers om zich te verenigen en aan te sluiten bij de „Vereenigde Visschers van Oostende”, zoals de arbeiders

te Gent die Weerstandskassen hebben opgericht voor het geval van staking en hun eigen coöperatieven bezaten.

De volgende zondag was de rust teruggekeerd, hoewel de vissers nog steeds weigerden in zee te gaan. Nieuwe opstootjes hadden plaats toen de woensdag 31 augustus een nieuw engels vaarttuig onze haven binnenliep om zijn vangst te verkopen. Toen de schipper vernam wat de vorige week gebeurd was, koos hij onmiddellijk weer zee.

* * *

Het eerste lied dat ik over deze revolutie vond bestaat uit een onsamenvattend verhaal over de gebeurtenissen in naieve verzen. Hier wordt vooral de nadruk gelegd op het onderscheid der klassen. Tot tweemaal toe wordt de nadruk gelegd op de garde-sivik die de vissers hadden „vermoord”.

De bedoeling ligt in het refrein, dat telkens weerkomt als het ware om het er in te hameren : Laat ons te samen strijden.

HET LIED VAN DE VISSERS

Wel vissers gij moet lijden
En zoeken voor een stukje brood
Niemand kan U verblijden
Gij lijdt veel hongersnood
Komt gij naar uw loon te vragen
Zij verachten U als een arme man
Zij willen U de zee in jagen
Zonder eten, wat denkt gij er van ?

refrein : Laat ons te samen strijden.
Werkman laat ons verblijden
Vissers denkt aan het woord
Dat gij van mij hier hoort.

Ik zag laatst in Oostende
De vissers aan werkstaking gaan
Vol droefheid en ellende
Menige vaders stort veel getraan.
Zij kwamen naar hun loon te vragen
Om hun kinders te geven wat brood
Zij hadden daarin hun behagen
Zij schoten hun daar dood.

Ik zag daar een moeder dwalen
Met haar klein kindje in haar schoot
Vol droefheid en ellenden
Bezweken schier van hongersnood.
Zij kwam naar haar man te vragen,
Maar helaas, hij was reeds dood.
Zij gingen hem begraven :
De garde sivik had hem vermoord.

Wel arme soldaten
Die kwamen op de werkstaking aan
Die kwamen hun werk verlaten
Om naar het werkvolk te gaan.
Maar zij kwamen daar niet te schieten
Al op het werkmans bloed.
Maar het waren de garde sivieken
Die vermoorden hun eigen broers.

Het is eigenaardig dat het relaas van de vissersopstand te Oostende in bijna geen enkel dagblad te lezen stond, behalve dan in *De Vooruit*. Men beweert dat deze zaak zou doodgezwegen zijn geweest om het seizoenbedrijf van Oostende geen schade te berokkenen. Er kunnen ook andere redenen geweest zijn om aan deze opstand zo weinig mogelijk bekendheid te geven : de schrik dat de vlam zou overslaan op andere takken van het bedrijfsleven waar de werklieden ontevreden waren. De feiten hadden immers plaats amper één jaar na de bloedig onderdrukte stakingen in Wallonie.

Over het socialistisch verzet uit die tijd lezen we in het werk *Bergop* van J. Kuypers :

„Op 18 maart 1886 brak het verzet uit te Luik. Op-
tochten, opstootjes, botsing met de politie, ingeslagen ruiten
en plundering van koffiehuisen en winkels. De volgende dag
was de staking algemeen in het Luikse en volgden bloedige
vergelingsmaatregelen van het leger.

Een week later, toen dit bekend werd, volgde een mijn-
werkersstaking in de streek van Charleroi, glasblazers en
metaalbewerkers volgden. Fabrieken en een abdij werden
verwoest. De streek stond in lichterlaaie en benden plunde-
raars oefenden terreur uit. Ook op andere plaatsen kwam het
werkvolk op straat, woest en tot het uiterste bereid.

Het oproer mislukte door tussenkomst van de burgerwacht en de regering die twee klassen onder de wapens riep. Generaal van der Smissen liet zonder genade en zonder sommatie schieten, de slachtoffers vielen bij tientallen, te Roux bij Charleroi waren er dertig op één dag."

In de *Vooruit* las men: „Bloed! Bloed! Thans rijzen de lijken met hopen tussen ons en hen!"

Edward Anseele liet drie dagen naeen in *Vooruit* een OPROEP TOT DE MOEDERS verschijnen opdat de soldaten arbeiderszonen niet op de andere arbeiders zouden schieten: „Zo zullen wij het treurig schouwspel sparen het werkersbloed te zien stromen door de handen der werkjongens zelve..."

Voor deze oproep werd Anseele later tot zes maanden gevang veroordeeld.

Van de opstand verscheen op 18 september 1887 een illustratie in „*Le Globe Illustré*”, deze tekening werd later ook op postkaarten afgedrukt. De jonge James Ensor maakte van de gebeurtenissen een tekening in 1894.

Het is eveneens merkwaardig dat er niet meer liederen gedicht werden op het thema van de vissersrevolutie. De dichters en drukkers zochten nochtans op alle mogelijke manieren naar stof. Zo lees ik volgende aankondiging op een „vliegend blad” in 1906 uitgegeven door de Drukkerij De Windt te Stekene.

LIEDJESZANGERS EN VOORTVERKOPERS

„Als er in uwe streek een moord of iets bijzonders gebeurt, schrijft het voorval spoedig naar 't bureel der Gazet van Stekene, of beter, zendt ons de gazet waarin het eerst verschijnt en seffens springt den drukker, de alomgekende Waardichter op zijn dichtmachiene en des anderendaags zendt hij u, naar uw statie, tegen remboursement zoveel schone nieuwe volksliederen of als gij begeert aan 6 fr. de 1000 boven 't port”.

Er moet bijgevolg wel ergens een macht ingegrepen hebben om de verspreiding van dit nieuws langs de pers en door middel van het volkslied te belemmeren.

Het lied dat ik hierboven aanhaalde is met politieke bedoelingen geschreven en gezongen geweest. Het lied dat

hierna volgt is onrechtstreeks in verband met de opstand der vissers en wijst op de strenge straf die de dichter heeft opgelopen om over „de visschers of de werkman” te zingen.

Dit lied moet ondanks alles toch een zekere bekendheid hebben gehad, ik bezit namelijk een stuk van een vliegend blad waarop een gedeelte staat van een lied over de Boerenkrijg in Zuid Afrika en waarop aangetekend staat als zangwijze:” „...Supline”.

Dat was dan in het begin der huidige eeuw.

LIED VAN DE SUPLINE

Vrienden, die hier zijn in ronde
Kom luister hier naar mijn lied
Ik zal het u nu gaan verkonden
Hoe het bij den troep geschied.
Ik kwam hier een liedje te zingen
Dat van de visschers bedrijft
Naar de supline werd ik gesteken
Ja, dat was voor mijne straf.

refr. : Vrienden aandenk mijn droevig lijden
Wat ik heb daar onderstaan
Met water en brood en ijzers aan
Zoo ben ik naar de supline gegaan.

Ik kwam hier een liedje te dichten
Het was van het werkmansbloed.
Niemand die kwam mij te betichten
Of niemand die sprak mij gemoed.
Eene kwam zijn raport te maken
En vroeg mij voor eene straf
Ik moest slapen op de planken
En naar de supline gaan.

Als ik op de supline arreveerde
't Was suplinaire garde van vous
Ik sprak eenige woorden teegen
Maar dat was ik seffens moe.
Zij kwamen mij daar te straffen
Acht dagen met water en brood
In de ijzers en op de planken
Bezweeken van koude en hongersnood.

Jonkheiden die hier zijn in ronde
Neemt een eksempl aan mij lied
Gaaf die wet toch nooit niet te boven
Ge ziet aan mij wat er is geschied
En komt toch nooit te zingen
Van de visschers of van de werkmán
Naar de supline wordt gij gesteken
Gelijk of ze met mij hebben gedaan.

Beide liederen komen uit hetzelfde „kallepingsje”, we kunnen veronderstellen dat ze met elkaar verwant zijn.

Zouden de woorden die ik bij het begin van deze verhandeling aanhaalde uit het werkje van J. Kuypers niet een verklaring vinden in de inhoud van dit „Lied van de supline”? Namelijk dat er betrekkelijk weinig geschreven werd door straatzangers over de schrijnende sociale nood en de maatschappelijke strijd, de reden hiervoor zou kunnen te vinden zijn in de ongenadige repressie vanwege de overheid?

* * *

Het was de toen 33-jarige Paster Pype, sinds mei 1882 door de kerkelijke overheid als aalmoezenier der vissers aangesteld, die de lijkrede uitsprak op de begrafenis van de neergeschoten vissers.

Een comité werd opgericht om de weduwen en wezen van de slachtoffers te helpen.

De Handelskamer van Oostende diende een nota in over de moeilijkheden die aan de bron lagen van de opstand en in de Kamer van Volksvertegenwoordigers werd de zaak besproken waarbij de nadruk gelegd werd op de ellendige toestand van onze visserij. Er werd aangedrongen om de Conventie van Den Haag op te geven. Tenslotte werd een commissie aangesteld, onder voorzitterschap van Baron Ruzette, gouverneur der provincie West-Vlaanderen welke als opdracht kreeg de moeilijkheden van de visserij, veroorzaakt door de Haagse Conventie te onderzoeken. Uiteindelijk werd in 1891 een afzonderlijke overeenkomst gesloten tussen België en Engeland om de moeilijkheden te regelen die zouden kunnen oprijzen tussen belgische en engelse vissers.

Ook het gerecht kende zijn loop. In februari 1888 werden de opstandelingen te Brugge gevonnist in drie groepen : 59, 28 en 17 man. De straffen liepen van acht dagen tot een halve maand. Vishandelaar Dossaer kreeg 200 fr. boete voor zijn provokerend optreden.

Tijdens het gerechtelijk onderzoek werd de mening vooruitgezet dat het niet de vissers zelf waren die de onlusten hadden opgestookt. Men verdacht er veeleer de reders van, die schadeloosstelling hadden moeten betalen aan de engelsen en dan vooral omdat geen enkel reder tijdens de woelige periode gepoogd had om zijn vissers tot kalmte aan te zetten.

* * *

Met de opkomst van de stoomtreiler zou de sociale toestand in de grote visserij geleidelijk verbeteren.

In 1876 begon men in Schotland met de stoomtreilvisserij, in 1884 werd de eerste stoomtreiler in ons land in de vaart gebracht. Aldus was het mogelijk rijke visgronden op te zoeken en groter vangsten te maken : men was niet meer afhankelijk van weer en wind. Ook het vistuig onderging merkelijke verbeteringen en de aanwending van ijs voor het bewaren van de vangst bracht veel bij tot de heropleving van dit bedrijf. De opbrengst per tonnemaat steeg van 403 fr. in 1885 tot 1738 fr. in 1903.

De snelle opgang van het badleven in Oostende bracht voor veel vissers en hun familie een bijverdienste gedurende de schrale periodes : verhuren van kamers, openhouden van herbergen en winkels, seizoenwerk : metsen, schilderen, pakjesdragen voor de mannen terwijl de vrouwen en dochters ofwel met vis leurdten of als dienstmeid bij rijke verlofgangers of in hotels een flinke bijverdienste hadden.

Er werden pensioenkassen opgericht en kassen voor onderlinge steun, het percent ongeletterden daalde en ook de verdiensten verbeterden.

Dit alles was er mede oorzaak van dat de sociale omwenteling in de visserij zich langzamer voordeed dan in de andere bedrijfstakken.

Het opkomende socialisme kloeg met alle mogelijke middelen het onrecht aan dat het werkvolk werd aangedaan.

Hierbij bekleedde het volkslied een belangrijke plaats: het was immers het beste middel om de ongeletterde mensen met de grote geestestroming van die tijd vertrouwd te maken. We mogen de sociale liederen uit die tijd als de katekismus van het socialisme aanzien, met dien verstande dat deze katekismus van buiten gekend was en regelmatig gezongen werd, niet alleen bij het werk of thuis, maar ook in herbergen, bij familiefeesten en samenkomsten.

Het leger werd duchtig aangevallen. Lieder en tegen het leger en de oorlog waren in de kazerne verboden.

Zo schreef een dienstweigeraar uit de jaren 1880 volgend liedje (van een vliegend blad: *De Loteling* door Dillens).

*Twee jaren in mijn klas heb ik doorstaan,
Om mijn wapenen te refuseren,
Maar ik heb pijn en ik heb verdriet,
Ik sprak tegen mijn officier niet
Om mijn jong leven niet te verkwisten
Spreekt men niet over de socialisten.*

Ik herinner me een ander liedje tegen het oproepen van soldaten om de goederen der kapitalisten te beschermen tegen de volkswoede. Een jonge werkmán, soldaat, opgeroepen om met zijn regiment een staking te breken, weigert te schieten op het bevel. Hij schiet in de lucht doch zijn kogel treft het hart van zijn moeder die tussen de toeschouwers staat. Patetisch roept de jongen uit:

*„Hier mijn geweer,
Daar ligt het neer,
Mijn kolonel, ik refuseer.”*

En een ander lied onder de titel: *Oorlog aan de oorlog* begint aldus:

*„Volkeren van deze oorden,
Luister toch naar mijne woorden,
Weg het moordende geweer
Nee, nee, nooit geen oorlog meer.”*

Die speciale liederen zongen niet enkel over het leger noch over de oorlog, ze behandelden ook een vooral de tegenstellingen tussen de werkmán en de rijke.

Te Oostende was vooral het lied „Zij die niet slapen” bekend en gezongen omdat er een van de drie strofen zong over de visserij. (Voor volledige tekst en melodie: Het oude

socialistische lied. Germinal-reeks 14de jaargang nr. 1 – mei 1947).

Het lied, waarvan dichter en komponist onbekend zijn, dateert van de beginperiode van het socialisme en de strofe waarin de visserij bezongen wordt gaat aldus :

2. Het rijke gezin heeft kreeft en salaad
Verorbert een kostlijk souper.
Ze zijn dol op vis en mevrouw ordonneert :
Garnalen voor het dejeuner.
En morgen trakteert zij op heerlijke tong
Ze maakt heel 't gezin reeds belust.
Ze dromen des nachts van de heerlijke vis
Te midden van zalige rust.

refr. : Maar zij die niet slapen is 't moedige volk
Die bonkige kerels op zee.
Die stormen trotseren terwille van brood
Altijd en overal beloerd door de dood.
En wie, als het stormt, ook niet slaapt is de vrouw
Die neerknielt en bidt vol van droefheid en rouw
Voor 't lichaamsbehoud van haar man en haar zoon.
Haar moeilijk bestaan heeft het rouwkleed tot loon.

De nederlandse versie van hetzelfde lied, verzameld door C. Buddingh in zijn werkje : *Liederen en Romances*, luidt aldus :

2. Een visschotel is steeds een welkom gerecht
Des middags, zo bij ons diner...
Wat schol of wat tong of misschien kabeljauw
Dat heerlijk banket van de zee.
Dan zitten we knus om de knappende haard,
Als 't buiten sons koud is en guur...
Genieten van 't maal... en soms zeggen wij nog :
„De vis is verschrikkelijk duur”.

refr. : Maar zij, die betalen het harde gelag...
Dat zijn er de vissers op zee ;
Zij gaan er bij storm en bij noodweer op uit,
Om de zee te ontrukken haar kostlijke buit...
Zij gingen ter visvangst zo menige keer,
Maar ééns, varen ze uit, en ze keren nooit weer,
Maar menigeen bleef in de golven misschien
Om ons toch van die dure vis te voorzien.

* * *

Vóór 1914 was de syndikale geest bij de vissersbevolking te Oostende weinig gevorderd. Er bestond enkel een begin van syndikale organisatie, op initiatief van de Zeemansbond uit Oostende.

Toch bestond er een zekere misnoegdheid bij het personeel der stoomtreilers, vooral de stokers beklaagden zich er over dat hun lonen niet aangepast werden. Men eiste niet alleen – zoals dit in Engeland het geval was – een hoger vast salaris naast het percentsgewijze aandeel in de opbrengst, doch eveneens een aandeel in de opbrengst van de verkoop van traan en – zoals in Engeland – tussenkomst van de rederij in het voedsel dat door de bemanning aan boord gebruikt werd.

Bij het uitbreken van de oorlog 1914-'18 vertrokken de grootste vaartuigen naar Engeland en bleven daar de ganse oorlog op de visserij varen. De loonsvoorwaarden van onze vissers werden daar aangepast aan die van hun engelse kollegas en meteen waren de moeilijkheden uit de baan.

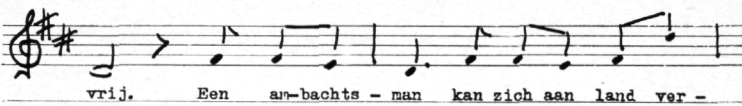
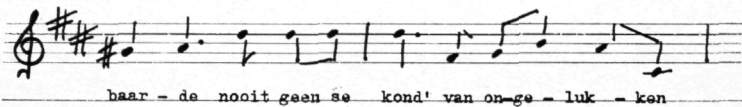
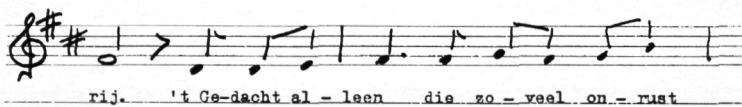
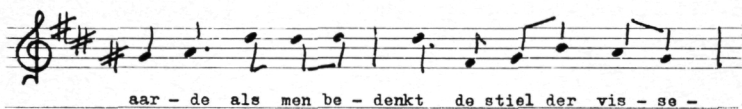
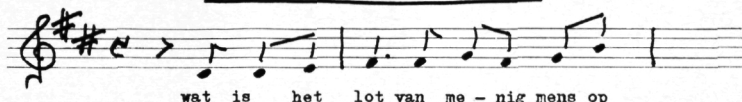
Toen evenwel, na het beëindigen der vijandelijkheden, de belgische vaartuigen terugkeerden naar hun thuishavens, wilden de reders de werkvoorwaarden die vóór de oorlog golden terug in voege brengen. Dit stuitte op hevig verzet vanwege de vissers, hierin gesteund door de „Zeemansbond” en later door de Christelijke Vakvereniging die eveneens een sectie : Visserij te Oostende oprichtte.

De Zeemansbond stond evenwel vooraan in dit verzet, geleid door kapitein A. Blondé, die een merkwaardig figuur geweest is in de oostendse visserij.

De reders wilden niet toegeven en legden de stoomtreilvloot stil, zogezegd voor herstellingswerken. De Zeemansbond liet echter ook van zich horen en vaardigde een algemene staking uit onder de vissers. Tengevolge hiervan lag de gehele belgische zeevisserij gedurende zestien weken volledig stil.

Tijdens deze woelige periode schreef Prosper Alleene, die toen sekretaris was van de Zeemansbond, de woorden van het lied *De Vissers*. Dit lied werd spoedig van mond tot mond overgeleverd en het is ook nu nog goed gekend bij de vissersbevolking van de gehele kust.

De Vissers

stel-pen geen toe-vluchts-oord als zijn boot komt(te)ver-

gaan maar een vis - ser kan zijn tra-nen niet

stel-pen geen toe-vluchts-oord als zijn boot komt(te)ver-

gaan

DE VISSERS

Wat is het lot van menig mens op aarde
Als men bedenkt de stiel der visserij
't Gedacht alleen die zoveel onrust baarde
Nooit geen sekond van ongelukken vrij.
Een ambachtsman kan zich aan land verhelpen
Zijn vrouw en kinders gereed om bij te staan.

Maar een visser kan zijn tranen niet stelpen }
Geen toevluchtsoord als zijn boot komt vergaan. } 2x

Aanschouwt die visser met zijn mandje vertrekken,
Hij geeft een kus aan vrouw en dierbaar kroost,
Terwijl zijn vrouw haar tranen niet kan dekken
Spreekt zij hen moed, overlaad hem met haar troost.
Zij ziet hem aan en staat van schrik te beven
Wanneer de boot van de kaaien steekt af

Want geen enkel dag zijn ze zeker van hun leven }
Elk ogenblik dient de zee tot hun graf. } 2x

Een storm breekt los en dan bij mistig weder
Altijd in gevaar in de grond te worden geboord
De korreboel en de mast wordt weggeslagen
Men bidt, men smeekt, de gebeden worden niet aanhoord
Het schip die zinkt, de dood staat voor hun ogen
Tussen water en lucht geen hoop op redding meer

Men denkt aan vrouw en kind'ren smart bewogen }
Terwijl alles zinkt al in de diepte neer. } 2x

Hoeveel weduwen en wezen ziet men in Oostende
Ziet men soms dwalen 's morgens langs de straat
Hoe menig kind dat zijn vader nooit en kende
En voor de vrouw haar man niet meer bestaat.
De rijke vrek heeft 't goud maar weggesloten
Een hongerloon verdient de visserij.

En daarom wil een visser nooit verstoten }
Zijn lot alleen die baart veel medelij. } 2x

De Heer Alleene verklaarde mij dit lied geschreven te hebben op een melodie die hij geleerd had van een zekere Daves, zanger die in de café-chantants optrad onder de naam KERVAL.

De melodie wordt gezongen in talrijke versies die hier en daar kleine of grotere afwijkingen vertonen. Van de talrijke versies heb ik gepoogd een algemeen gangbare op te tekenen.

Dit lied spreekt sterk tot het gemoed van de visserij en het is bijgevolg geen wonder dat het nog altijd aktueel is en nog regelmatig gezongen wordt langs de kust. En altijd heeft het voor gevolg dat de toehoorders – en de mensen uit onze visserij zijn onder hun ruwe schors toch zo gevoelig – een traan wegpinken, 't zij verstolen, 't zij zodanig dat iedereen het gewaar wordt.

Na zestien weken staking moesten de reders toegeven aan de eisen van de bemanning, vooral dan omdat de Zee-mansbond, bezorgd om het lot en de sociale vooruitgang van de visser een eigen coöperatieve rederij had opgericht onder de benaming *Oostendsche Reederij* beter gekend te Oostende onder de naam : Rode Vloot. Stichters waren : Vader Anseele, J. Heckers, G. Declercq, Leonce Verbrugghe en Arseen Blondé. De stichtingsakte droeg als datum : 1 oktober 1921 en hoofddoel was : „de vlaamsche visschers een menschwaardig bestaan te verzeekeren.”

Er waren natuurlijk tegenkantingen tegen de oprichting. De coöperatieve vorm liet zelfs de eenvoudigste visser toe, door inschrijving, zich aan de rederij te interesseren. De coöperatieve kreeg een zodanige bijval dat het beginkapitaal spoedig op 2.000.000 fr. kon gebracht worden. Dit kapitaal volstond om vijf stoomtreilers te kopen en de uitbating aan te vangen.

Na enkele maanden konden nog twee nieuwe schepen aangekocht worden en werd de Oostendse Rederij meteen de grootste rederij van de belgische kust. Dit maakte het haar mogelijk besprekingen aan te knopen met de andere grote rederijen om gezamenlijk het materiaal voor de uitrusting van de vaartuigen aan te kopen en samen te werken tot een algemene verbetering op stoffelijk en zedelijk gebied van de vissers.

In 1939 beschikte de Oostendse rederij over zes stoomtreilers, de grootste van de belgische vissersvloot. Spijts een ernstige inspanning, doch tengevolge van de oorlogsmoeilikheden en de crisisjaren van 1948, werd de rederij gelijkwideerd dertig jaar na haar oprichting.

Na de eerste wereldoorlog werden verschillende belangrijke maatregelen getroffen die de belgische zeevisserij moesten toelaten belangrijke vooruitgang te maken op sociaal en economisch gebied. Er werden verschillende visserijscholen opgericht die als model gediend hebben voor vele landen, de Gemeenschappelijke Kas voor de Zeevisserij (vergoeding voor werkongevallen) werd opgericht, belangrijke kredietvoorzieningen lieten toe de vloot te moderniseren, motoren in te bouwen en vissers eigenaar te worden van hun vaartuig.

* * *

In mijn verzameling van ongeveer 200 vlaamse vissersliederen is het opvallend dat enkel een tiental liederen, ongeveer 5 %, van vrolijke aard zijn. Het valt evenwel ook op dat het aantal liederen met betrekking tot de sociale strijd amper de helft van dit procent bedragen: ik bezit er vijf, ze werden in dit werkje gepubliceerd.

Ze hebben mij evenwel toegelaten een beknopte schets te maken van de sociale ontwikkeling van de visserij in ons land. Dit overzicht is natuurlijk niet volledig. Er kan nog zoveel geschreven worden over de sociale toestanden, de economische en technische ontwikkeling: bloei- en crisisjaren. Maar deze liggen buiten het kader van de evolutie op sociaal gebied waar wij in de eerste plaats onze aandacht hebben willen aan schenken.

Een Vlaams Kaperslied

Van een oude Oostendenaar ontving ik in 1955 een onbekend lied met volgende kommentaar :

„Toen ik een kleine jongen was, heb ik dat lied eens horen zingen door een groep maskers (karnavalvierders) en het klonk heerlijk onder het ritme van de zware zeelaarzen”.

Mijn korrespondent moet dit lied gehoord hebben op het einde van de vorige eeuw, zo rond de jaren 1890.

Op het eerste gezicht zou dit lied ons terugwijzen naar de glorierijke tijd van de Oostendse kapers, zo mooi beschreven door Jan van Dorp in zijn boek *Flamand des Vagues*. We dachten aan de zeventiende eeuw, de Franse aanhef verwees naar Duinkerke (Jan Bart) en de peerdebomen en het suikerioen bezong het karige regime aan boord.

Een Oostendenaar, de heer W. De Brock, stuurde me echter in verband met dit lied volgende terechtwijzing :

„Ik houd mij sedert enkele jaren onledig met de zeevaart-geschiedenis van Oostende en Nieuwpoort, maar dan hoofdzakelijk met de geschiedenis van de kaapvaart. Ik meen dan ook te mogen suggereren dat het geciteerde kaperslied waarschijnlijk NIET dateert uit de 17de eeuw en ook niet van Duinkerke oorsprong zou zijn.

In die tijd was alles nog vlaams te Duinkerke en Jean Bart zelf sprak met moeite wat aangeleerd frans. Trouwens van die tijden blijft ons te Oostende praktisch niets over, zeker niet door mondelinge overlevering. Het is veel waarschijnlijker dat het lied dateert uit de tijd van Napoleon. Dit verklaart dan meteen de inleidende regel in het frans : *Courage à l'abordage*. Het „suikerioen” en de „peerdebomen” krijgen hierdoor ook een betekenis. Deze voedingsmiddelen komen niet veel voor op de scheepsinventarissen van de 17de eeuw (waarvan ik enkele bezit), ze zijn integendel typisch voor de continentale blokkade ten tijde van Napoleon. Oostende was toen een kapershaven (zie het boek van Morote : *Souvenirs d'un Corsaire Ostendais*).”

OOSTENDS KAPERSLIED

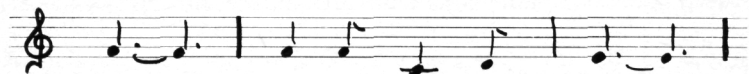
Cour - - - ra - - ge à l'a - bor -

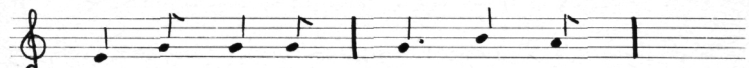
da-ge Schep kloe - ke moed en

't zal der bij wel gaan met peer - de -

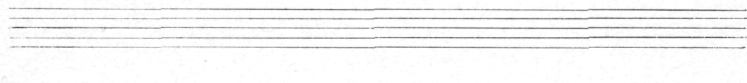
bo - - - - - nen om te ver - - - scho - - -

nen en sui - ker - - ioen om de

men - sen dood te doen

In het nummer 11 a. van de jaargang 1959 van *Biekorf* vond ik, boven de initialen F. J. een gelegenheidsversie van dit lied uit de jaren 1849.

„De zilveren Panne van de Barones Van Male”

De erfenis van de familie Dhont besloeg een reusachtig fortuin aan geld en goederen. Er was evenwel een zeer groot aantal rechthebbenden, onder meer uit de streek van Wetteren. Te Wetteren zelf beleefde men veel plezier aan die geschiedenis, vooral omdat het niet gemakkelijk was om uit te zoeken wie wel van de erfenis zou delen.

Op vastenavond van het jaar 1849 ging een grote carnavalstoet uit op het thema „De zilveren Panne”. Het refrein van een der liedjes welke lang populair bleef was als volgt :

Amis, courage
à l'abordage.
Millioenen rollen ras ons toe.
Wij trekken vlugge
Te zaem naar Brugge
en roepen tegen Dhont : boe ! boe !

Max Desutter & Co

zeevisgroothandel

telex 19144

tel. (050) 541 43 (4 lijnen)

8380 - ZEEBRUGGE

IJsland

Romantiek rond een epos.

Het harde leven van onze vissers op IJsland in de vorige eeuw, de tijd van de zeilvaart, de reizen van zes maanden, armoede en ontberingen en vooral de scheepsrampen vormden een dankbaar onderwerp om onze marktangers tot dichters te inspireren.

Tientallen liederen in verband met de IJslandvaart werden in onze taal geschreven.

De meeste van deze liederen over de „zoute vaart” op IJsland geven een zeer gedetailleerde beschrijving van de reis, de miserie en de vreugden van onze vissers.

Het lied dat we hier bespreken is sterk anekdotisch en verhaalt in eventjes tien flinke strofen de vreselijke ramp die in de wateren van IJsland op 1 mei 1888 is gebeurd. Ciessen David, een oude visser uit Heist zong het voor mij in de zomer van 1958, hij was toen 77 jaar en zijn geheugen bleek nog altijd even fris te zijn: de tien strofen kwamen – behoudens enkele kleine afwijkingen – vrijwel overeen met de tekst van het vliegende blad dat in mijn bezit is.

De volksdichter had het lied in de vorm gezet die in die tijd opgang maakte en die ik als de „napoleon-vorm” kan bestempelen, het meest klassieke lied uit deze periode is wel dit van het „Edel Kind van Napoleon den Grooten”.

Dat het drama van IJsland school gemaakt heeft toont ons het feit dat het lied tot voor betrekkelijk korte tijd nog gekend was zowel aan de westkust (opgetekend door Juul Filliaert in zijn werk: De laatste vlaamse IJslandvaarders) als aan de oostkust.

Tussen de twee tekststen die in mijn verzameling zitten (Juul Filliaert en Vliegend blad/Ciessen David) bestaat er grote overeenkomst. Zodat we ons kunnen beperken tot het opgeven der verschillende versies.

Het valt op hoe er gegoeheld wordt met cijfers. Bij Juul Filliaert zijn er 300 slachtoffers, het Vliegend Blad en Cies-

sen David hebben het over 500. In werkelijkheid waren er 165 vissers gebleven.

In de zesde strofe is er bij Juul Filliaert spraak van een sloep met vier en twintig man, vliegend blad en Ciessen David: vier en dertig man. Het laatste vers van dezelfde strofe bij Juul Filliaert luidt als volgt:

„... en zijn te samen zo den diepen ingegaan.”

In dezelfde strofe zingt Ciessen David van de vader met zijn vijf zonen die zich „samen aan de mast hebben gebonden”.

De volgorde der strofen is in de twee versies verschillend. Juul Filliaert tekende enkel 8 strofen op (2 en 9 van de versie Vliegend Blad/Ciessen David ontbreken) en de volgorde bij Filliaert is als volgt (zie tekst hierna): 1, 3, 4, 5, 8, 6, 7, 10.

Daarnaast stippen we nog volgende afwijkingen op tussen de twee teksten.

De tweede helft van strofe 4 luidt bij Juul Filliaert als volgt:

*De masten kraakten en de zeilen scheurden,
Eenieder zag dat zij moesten vergaan
Eenieder riep om hulp en om genade
Ach lieve Jezus, kom ons bij te staan.*

Verder wordt de tweede helft van strofe 5 bij Juul Filliaert gezongen als tweede helft van strofe 7 en vice versa.

Het is goed mogelijk dat de zanger van wie Filliaert het lied heeft opgetekend de originele tekst enigszins verward heeft. Maar wie zal de originele tekst kunnen achterhalen na meer dan 60 jaar mondelinge overlevering of afschrijven van kallepingskes. We hebben hier niet met de Bijbel te doen waar we op de assistentie van de H. Geest kunnen rekenen. Tenslotte is het enkel onze bedoeling de manier te schetsen waarop onze grootvaders en overgrootvaders zongen en meteen de nieuwsberichten ontvingen en doorgaven.

De tekst staat onder invloed van de sociale omwentelingen ten tijde van de eeuwwisseling: er wordt onder meer gezongen over „rijke liën voor het geluk geboren” die medelijden moeten hebben met de arme visser. Dit thema komt herhaaldelijk weer in liederen uit deze tijd, de sociale revolutie

echter stelt de tegenstelling tussen de rijken en de armen steeds scherper en zo vinden we in de versie Vliegend Blad/Ciessen David in plaats van rijke „liën” het woord rijke „VREK”. (strofe 10).

Deze tekstwijziging, samen met de verhoging van de getallen, wijzen er op dat de versie Vliegend Blad van oudere datum is dan de versie opgetekend door Filliaert.

Nog een woordje over de melodie. Als zangwijze wordt op het „vliegend blad” aangegeven: H. Barbara. Nu heb ik in de tijd van mijn grootmoeder zaliger wel een lied geleerd van de H. Barbara (Barbara was wonderschone en daarbij een enig kind...) maar die melodie is niet overeen te brengen met de tekst en ook niet dezelfde als die gezongen door Ciessen David (waarvan de muziek door mij opgetekend werd). Het kan nu wel zijn dat een ander lied over de H. Barbara bestaat.

Wat me wel opvalt is het feit dat de melodie die ik optekende veel gelijkenis vertoont met die van het Maleis Volkslied. Dit volkslied is in feite een maleis liefdeslied. Toen in 1887 de sultan van de maleise staat Perak in London aanwezig was op het regeringsjubileum van Koningin Victoria, werd hem de melodie van het volkslied van zijn land gevraagd teneinde dit te laten spelen door de kapel ter gelegenheid van de officiële ontvangsten. Er bestond geen volkslied als zodanig, de sultan echter zong een bekend maleis liefdeslied voor – de melodie werd opgetekend en gold van die tijd af als het officiële volkslied van Maleise. Zo was men tenminste zeker – aldus de sultan – dat iedereen het lied in zijn land kende en graag zou meezingen. (Mededeling van Dr. Selvarajah bij mijn reis in Maleisie oktober-november 1968).

Het is goed mogelijk dat dit Volkslied zodanig veel succes heeft gekend dat het binnen korte tijd over de britse grens gekend was en dat de dichter zich geïnspireerd heeft op de melodie om de Vreselijke Ramp op IJsland te beschrijven.

De feiten die aanleiding gaven tot het dichten van dit lied waren als volgt.

Rond 28 april 1888 moet een vreselijke storm losgebroken zijn in de wateren van IJsland. Niet minder dan negentien schepen uit Duinkerke, meestal met vlaamse vis-

sers bemand, vergingen in de drie dagen dat het tempeest duurde. Hierbij verloren 165 vissers het leven en in een dertigtal vissersgezinnen uit Oostduinkerke, De Panne, Uitkerke, Oostende, Veurne, Wulpen en Steenkerke heerste diepe rouw en zware ellende.

Het is niet onze bedoeling hier het zware leven van onze vissers in die tijd te beschrijven. Bij zoveel leed moeten we toch een ogenblikje zwijgen en denken aan die vele vlaamse vissers die in buitengewoon zware omstandigheden hun brood moesten verdienen.

De volgende tekst komt van een vliegend blad in mijn bezit.

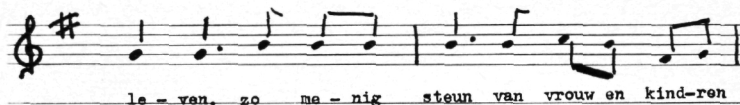
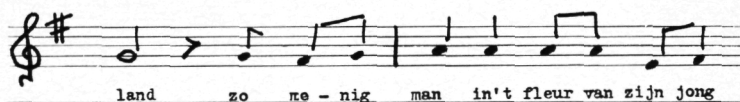
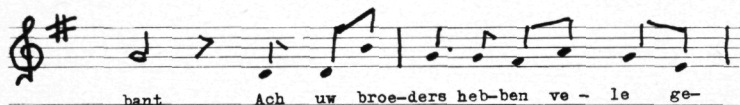
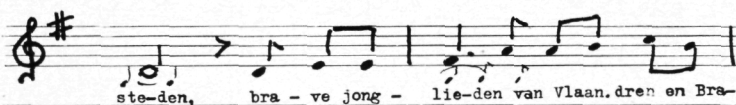
AFGRIJSELIJK DRAMA OP IJSLAND

1. Vaders en moeders van dorpen en van steden,
Brave jongelingen van Vlaanderen en Brabant.
Ach, uw broeders hebben zoveel geleden
Op de wrede, woeste baren van IJsland.
Zo menig man in fleure van zijn leven,
Zo menig steun van vrouw en kindren klein,
Hebben op IJsland hun laatste zucht gegeven.
Och vissers gij die zijt in druk en pijn
(de twee laatste verzen worden herhaald in elke strofe)
2. Ach wat is toch een visser op dees aarde
Wat lijden zij toch dikwijls grote pijn,
Die dag en nacht op die woeste baren
Het brood moet zoeken voor vrouw en kindren klein
Een mensenhert zou schrikken en zou beven
Als men nu hoort met welk een wreedheid groot :
Vijfhonderd man zijn op IJsland gebleven
Weduwen en wezen zijn in druk en nood.
3. 't Was in 't begin der schone lentedagen
Dat menig mens verliet zijn vaderland.
Vrouwen en kindren, die hen zo dierbaar waren,
Voor maanden lang naar droevig IJsland
Adieu mijn vrouw, adieu mijn lieve kindren,
Ik ga naar zee, bidt God onze lieven Heer,
Dat er ons geen malheur of rampen hinderen
Na vijf, zes maanden ziet gij uw vader weer.

4. Ach God, in zee nog maar enige dagen
Ver van het strand en van hun vaderland
Zij wierden van hier naar daar geslagen
Een wreed orkaan bruiste te allen kant
De zeilen scheurden, de masten braken
Geen mensenhart en kon hieraan weerstaan
Eenieder roept om hulpe en genade
Och, duister nacht, ach God, wat droef getraan.
5. Dat wreed tempeest duurde twee dagen en twee nachten
Zo een orkaan en had nog nooit bestaan.
Men hoort niet anders dan kermen en dan klagen
Zo menig man was over boord gegaan.
Adieu mijn vader en adieu mijn lieve moeder
Ach goede God, mijn vrouw en kindren teer,
Ach God mijn zusters en mijn lieve broeders
Nooit of nooit, ziet gij mij nog weer.
6. Wie heeft dat ooit op zee weten gebeuren
Er was een sloep van vier en dertig man.
De masten braken en de zeilen scheurden
Zij zagen dat zij allen moesten vergaan
Daar stond een vader met zijn vijf zonen
De jongste was nog maar zeventien jaar
Zij hebben hun met zessen te gaar gebonden
Om samen te scheiden van dees aard.
7. Die eerste mei zullen de vissers nooit vergeten
Dat was een dag van lijden en getraan
En al degenen die waren overgebleven
Zagen met d'ogen vol droefheid en getraan
Tussen de bergen en rotsen ingeslagen
Onder het ijs en golven van IJsland
Lagen zo menig broeders begraven
Van 't eigen volk en 't zelfde vaderland.
8. Een kapitein die was gespaard gebleven
Hij schreef een brief al naar zyn moeder lief.
Moeder, moeder, uw zoon is nog in 't leven
Van achttien man bleven wij nog met vier
Nog nooit sinds mensen IJsland bevaren
Is er geschied zulk ene grote ramp
Vijf honderd man moesten wij achterlaten
Van Duinkerken en ons lief vaderland.

9. De tijd is daar, zij moeten wederkeren
Duijzende mensen die staan op het strand
Moeders en kinders die zuchten en die treuren
Want hun hart is vol schrik en vol angst
Komt er een schip of stoomboot aangedreven,
Al d'IJslanders staan met d'ogen vol getraan
Want er is geen boot of er zijn er van gebleven
Menig schip is met man en muis vergaan.
10. Ach arme weduwen, adieu arme wezen
Treurt en wederom uw lijden die komt aan
Gij die vroeger in vreugde en weelde leefde
Zullen nu hun nood moeten klagen gaan
Och rijke vrek, voor het geluk geboren,
Heb medelij met een arm visserskind
Die zijne vader op IJsland heeft verloren
Waar hij om brood voor vrouw en kindren ging.

De wieselijke Raamp op Ysland

zucht ge - ge - ven, Och vis - sers

gij die zijt in druk en pijn. Heb - ben op

IJsland hun laat-ste zucht ge - ge - ven och vis-sers

gij, die zijt in druk en pijn.

N.B.: bij het optekenen der muziek werd meest aandacht geschonken aan de originele versie. Aangezien de woorden gedicht werden op een bestaande melodie (volgens een vliegend blad: de H. Barbara) en niet volledig het ritme van de melodie volgen, moeten ze bij het zingen worden aangepast. Deze aanpassing werd voor de onder de melodie aangehaalde strofe gedaan door middel van kleine noten, dit als voorbeeld.

Lange Tjes

De oude vismarkt te Oostende, dicht bij het Vissersplein – de Zwijnemarkt – werd na de laatste oorlog afgebroken samen met de bouwvallige huizekens die aan de ene zijde het Bonenstraatje en aan de andere zijde het Cadzandstraatje vormden. In de plaats is een parkeergelegenheid voor autos gekomen. De typische visserscafeetjes aan beide zijden van de Vismarkt hebben het nog een tijdje uitgehouden, nu zijn ze ook moderner geworden en hebben zich aan de vraag van de eendagstoeristen aangepast.

In het Bonenstraatje was tot voor enkele jaren een klein cafeetje dat internationale faam genoot, het opschrift op de ruit „bij Irma Bubbelinne” was al voldoende.

Irma Bubbelinne, ze is enkele jaren geleden overleden, haar man en haar zoon voeren alle twee ter visserij, was vast en zeker een der meest typische Oostendse figuren van na de oorlog. Haar repertorium oude liedjes was praktisch onuitputtelijk en, wanneer ze „in form” was, diepte ze in haar schat en diste naast schuimende pinten bier haar klanten alle liedjes op die ze maar wensten. Er werd soms tot 's morgens vroeg gezongen in het Bonenstraatje.

Irma Bubbelinne had haar liedjes geleerd van haar moeder: Bubbelinne, van wie ze tevens de bijnaam had geërfd.

Het lied „Lange Tjes” was haar lijflied, er moest eerst een stukske van het repertorium afgezongen worden vooraleer ze op het dringend verzoek van haar klanten inging om van Lange Tjes te zingen. Maar toen zong heel het cafeetje luidruchtig het refrein mee dat het galmde tot op de Visserskaai en in de Schipperstraat.

Het lied Lange Tjes is een oostendse versie of aanpassing van het vlaamse volkslied: Zo rijmt men dat te saam. Dit lied heb ik een veertig jaar geleden gezien in een der delen van het liederenboekje *De Vlaamsche Zanger* (1ste deel 1899). De melodie die ik hier opgetekend heb wijkt volledig af van de melodie in deze zangbundel.

Dr. de Haan, in zijn werk: *Straatmadelieven* (Uitgave Het Spectrum Utrecht/Antwerpen Prisma-reeks) haalt een versie aan onder de titel: een nieuw lied van „Hoe rijmt zich dat te zaam?” In deze versie komt onder meer een zinspeling op *Naptje* (= Napoleon) voor. Dit lied moet bijgevolg reeds in de tweede helft van de vorige eeuw ook in Nederland gekend zijn geweest.

De tekst die ik hier heb opgetekend heb ik een weinig moeten aanpassen. Bijvoorbeeld zingt Bubbeline als refrein: *en zo rijen wij daar te saam*, het moet natuurlijk zijn: *zo rijmen wij dat te saam*.

Veel liederen werden op het gehoor aangeleerd en waar men de tekst niet te best verstond, werd een woord gezongen dat er „op trok”.

Zo ook in strofe 4 waar Bubbeline zong: een kommere weet niet altijd wat vertellen, moet het zijn: een kommere die weet altijd wat te vertellen.

In het lied zelf kan men drie delen onderscheiden:

- strofen 2, 4 en 5 die waarschijnlijk van de meer algemene tekst afkomstig zijn;
- strofen 1, 3, 6 en 8 die speciaal gemaakt werden voor Oostende.
- strofen 7 en 9 die naderhand bijgekomen zijn: in strofe 7 gaat het over de oude en de nieuwe vismijn; de nieuwe vismijn is pas in de jaren die onmiddellijk aan de laatste oorlog voorafgingen in gebruik genomen geworden. Wat zotten April betreft, dat is een oostends figuur geweest die in de jaren na de tweede wereldoorlog zeer bekend was te Oostende. Waarom hij bekend was leert het liedje. Wat de naam „parche” uit strofe 7 betekent, die een „franche marine” zou zijn, is mij niet duidelijk. Met Jejak (spreek uit: chechaque) bedoelt men de naam: Jean-Jacques.

De Kortestraat was vroeger de „beruchte” straat te Oostende, die in de jaren twintig opgeruimd werd door de zedenpolitie, althans voor wat de inrichtingen betreft die daar gehuisvest waren. De straat kreeg zelfs een nieuwe naam „de Kleine Weststraat” als herinnering aan de gelijklopende

„Weststraat” die nu de Adolf Buylstraat heet, maar bij de oudere oostendenaars spreekt men nog altijd van Kortestraat en Weststraat.

1. G'Hebt Lange Tjes, en zijn wijf en zijn dochter
en hoe rijmen wij dat te saam ?

bis

Lange Tjes is een halve rosten,
En zijn wijf die heeft dikke borsten,
En zijn dochter die eet gaarne worsten
en zo rijmt men dat te saam

refr. : en zo rijmen wij dit
en zo rijmen wij dat
en zo rijmen wij dat te saam.

2. *Een gendarm, een pompier en een weegluis*
Een gendarm die schiet de mussen (spreek uit : musschen)
Een pompier die moet gaan blussen
Een weegluis kruipt overal tussen.

3. *De Groenselmarkt, de Vissemarkt, een politieagent*
Op de Groenselmarkt staan de wijven,
Op de Vissemarkt zijn z'aan 't kijven,
En de politie zal de naam opschrijven.

4. *Een adjoen (ajuin), een petatte (aardappel) en een kom-*
[mere
Een adjoen die moet ge pellen
Een petatte moet ge schellen
En een kommere die weet altijd wat te vertellen.

5. *Een pater, een blinden en een bulte*
Een pater die moet vasten,
Een blinden die moet tasten,
Maar de bulten dat zijn vieze gasten.

6. *De zee, het leven en Benjamin*
De zee bespoelt Oostende,
Aan het leven komt er een ende
En Benjamin is de jongsten van de bende.

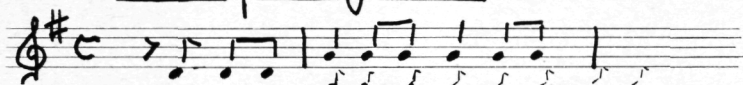
7. *Parpache, Jejak, lange Adrien*
Parpache is een frans(che) marine,
Jejak weunt in d'oude miene,
Maar langan Adrien p. 't al in de nieuwe miene.

8. *De lucht, de zee, de kortestraat*
In de lucht vliegen de kraaien
In de zee zwemmen de haaien
En in de kortestraat laten z' hulder naaien.

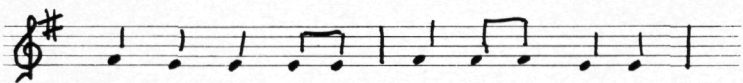
9. *Een makreel, Irma en Zotten April*
In een makreel zitten graten,
En Irma leurt met platen,
Maar zotten April is voor de chokelate.

N.B.: Ik heb niet kunnen laten enkele woorden van het lied in de dialektvorm over te schrijven: de tekst in ABN leek me veel te kleurloos.

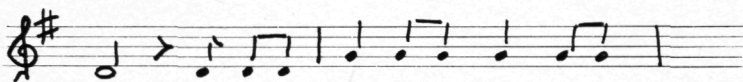
Lange Tjes!

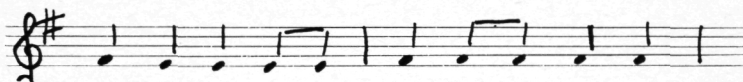
G'het lan - ge Tjes en j'et z'n wuuf en j'et z'n

doch - ter - tje en hoe rij - men wij dat te

saam (>) lan - ge Tjes en z'n wuuf en z'n

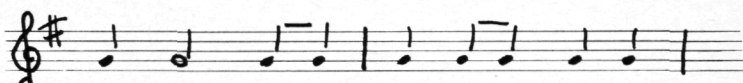
doch - ter - tje en hoe rij - men wij dat te

saam. Lan - ge Tjes is een hal - ve

ros - ten en z'n wuuf die hêt dik - ke

bor - sten en z'n doch - ter eet gà - ran

wor - sten en zo rij - men wij dat te

saam REFR.: en zo rij - men wij dit en zo

rij - men wij dat en zo rij - men wij dat te

saam.

Stierman Leeze

Over Stierman Lèeze bestaan zeer veel veronderstellingen. Jaren geleden las ik ergens dat de Stierman een beruchte oostendse kaper zou geweest zijn uit de 17de en 18de eeuw toen Oostende een berucht zeeroversnest was. Hij kon echter even goed een kaper geweest zijn uit de tijd toen Napoleon de vlaamse kust bezette en de oostendse vissers vrije teugel liet in het kaperen van engelse schepen.

Als vervorming van het woord „LAARS”, wordt het woord Lèeze te Oostende ook aangewend als lapnaam bij de visserij. Het kan evengoed de verdialekte vorm zijn van de familienaam : „Leire” die in Oostende zeemanskringen niet onbekend was.

Hoe men aan de titel „Stierman” is gekomen is ook niet zeer duidelijk. Te Nieuwpoort en te Heist (later te Zeebrugge) kreeg de bevelvoerder van een vissersvaartuig de naam : Stierman. Vandaar het liedje dat in Heist als karnavallied gezongen werd :

*En de STIERMAN en z'n joengen
en z'eten geren toengen.*

Vivat 't noorden, Heist is hier, Heist is hier
Vivat 't noorden d'Heistenaars zijn op de zwier.

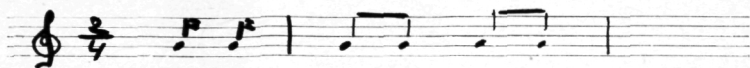
Te Oostende wordt de kapitein van een visservaartuig „schipper” genoemd, maar dan komen we op een ander liedje – dat ik als kleine jongen meer dan 40 jaar geleden op de vakantieschool op de „Viertorre” aan meester Derdeyn leerde zingen :

*En we zijn in de Noordzee geboren,
In 't landetje van Prins Albert, Prins Albert
En de Stierman is bezopen
Zet de ketel op het vier, al op het vier.*

Hoera, hoera, de soep is goed, 2×
Wij zijn de mannen van het zeemansbloed.

Evenwel vinden wij in de oude visserijfrekeningen van vóór 1914 nog de term „Stuurman” gebruikt te Oostende.

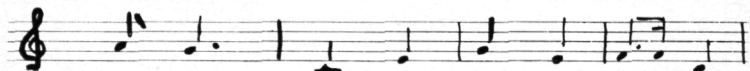
HEISTS VISSERSLIED

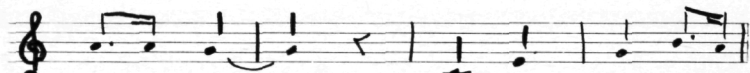
en de stier-man en ze

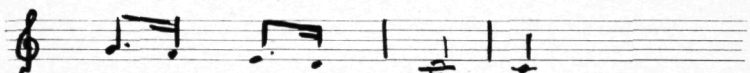
joen-gen en z'e-ten gè-ren

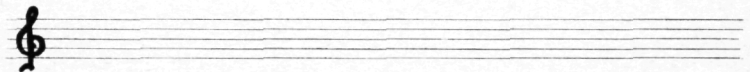
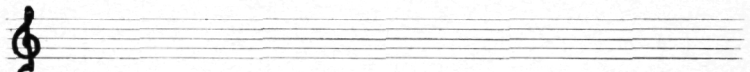
toen-gen. REFR.: Vi-vat 't noor-den Heist is hier

Heist is hier Vi-vat 't noord'Heis-te

naars zijn op de zwier.

Oude vissers vertelden me dat ze „Stierman Lèèze” nog zouden gekend hebben.

O. Vilain, stadsbibliothekaris van Oostende, gaf me hierover zijn versie, die ook aannemelijk is.

Het eerste station te Oostende werd gebouwd langs de handelsdokken, tegenover het Kollege. In het begin echter toen de eerste stoomtreinen tussen Brussel en Oostende reden, was er geen gebouw, enkel een houten afsluiting. Het kan gebeurd zijn dat het konvooi Brussel-Oostende nu meer dan 125 jaar geleden niet tijdig kunnen remmen heeft en de machinist (die men toen ook „Stierman” noemde) met zijn trein in het dok (de bassing zegt men te Oostende) terecht kwam, vandaar dan het refrein : Tring (Oostends voor trein), tring tring Stierman Lèèze is in de bassing.

* * *

Het lied „Stierman Lèèze” kan gerangschikt worden in de categorie volksliederen die zeer verspreid is. Men kent in Vlaanderen het lied „Schele Vanderlinde”, (studentenlied), „Hei bazinne de mei, sei, sei” (spotlied uit het Gistelse) om maar een paar te noemen uit die verwantschap. In Beieren en Tirol zijn het de „Schnadahüpfellieder”, verwant in Hamburg is het lied : „Eine Seefahrt die ist lustig”. Verscheidene franse „chansons de corps de garde” zijn van de familie. Dergelijke liederen heb ik herhaalde malen in Marokko horen zingen door beroepszangers op familiefeesten en zelfs op de markten, onder andere de Djema el Fnaa te Marrakesj, ze werden ook in de marokkaanse radio gezongen, maar dan als loflied op de koning of figuren uit de geschiedenis.

Een meer ingewikkelder vorm heeft het lied „Zo rijmen wij dat te saam” (in deze bundel behandeld onder „Lange Tjes”).

Van deze categorie liederen is het refreintje zeer eenvoudig en kan door iedereen meegezongen worden. De strofobouw laat de voorzanger(s) toe zijn (hun) fantasie vrije teugel te geven. Een geijkte tekst bestaat niet of in zeer beknopte vorm : enkel enige strofen die min of meer algemeen bekend zijn. Gewoonlijk zingt een zanger voor, eerst de bekende strofen, daarna zijn eigen improvisaties. Soms lossen

NOORDZEELIED

en we zien in de Noord-zee ge-
bo - ren in het lande-tje van prins Al-
bert prins Al - bert en de stier-man is be-
so - - pen zet de ke - tel op het
vier al op het vier. Hoe - ra Hoe - ra (de
soep is goed } wij zijn de man-nen van het
kloek-ke moed }
zee - mans - bloed

de voorzangers elkaar af wanneer de verbeelding van de vorige uitgeput is. Het gebeurt ook dat ieder lid van het gezelschap een andere strofe moet zingen, wie blijft steken betaalt een pand.

Vergeeten we in deze familie niet de reeks „vesper- of psalmenliederen” op de tonen van de (pre-konciliaire) psalmen en de „litanieliederden”: de brugse vespers, studentenpsalmen, de litanie van het zwijntje, enz...

Het is vrijwel onmogelijk de oervorm van het lied na te gaan: er moet wel ergens een basis geweest zijn. Maar van de oorspronkelijke tekst is enkel het meest inslaande bewaard gebleven en naderhand aangevuld geworden door verzen door gelegenheidsdichters gemaakt en die de toehoorders bijzonder troffen.

De door mij bijeenvergaarde verzen over Stierman Lèèze zijn aldus een samenvoegsel van wat mij persoonlijk is bijgebleven en van wat bereidwillige correspondenten mij toestuurd.

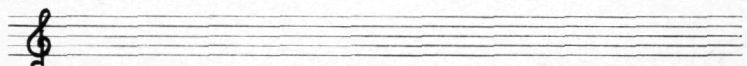
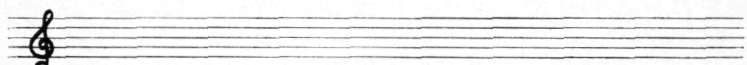
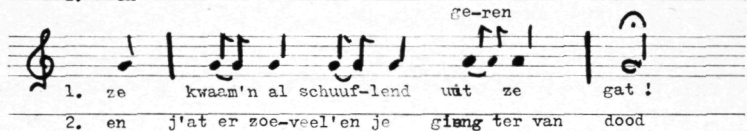
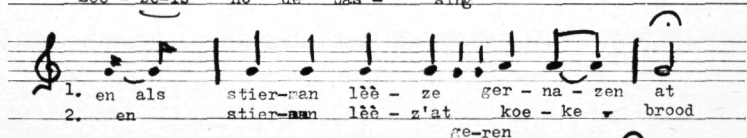
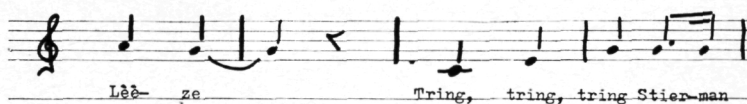
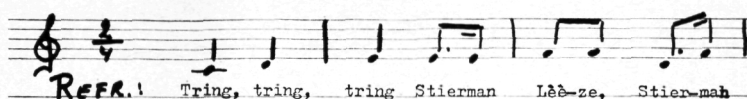
Ik wil hier wijzen op de nauwe verwantschap die tussen verschillende liederen van die aard bestaat, zodat strofen van het ene lied voorkomen of overgenomen werden in het andere.

De strofen 1 tot 12 heb ik in de tijd verzameld als behorende tot „Stierman Lèèze”, sommige kunnen even goed tot het Lied van Schele Vanderlinde behoord hebben. Strofen 13 en volgende werden mij door een korrespondent medege-deeld als strofen van het Lied van Schele Vanderlinde. Ik geef ze allemaal weer omdat ze even goed bij „Stierman Lèèze” hadden kunnen passen.

Deze strofen 13 en volgende komen van iemand die van in het begin dezer eeuw tot ongeveer 1924 te Oostende verbleven heeft als leraar in het Ateneum. Hij zong ze bij mijn korrespondent te Handzame van rond 1924 af als behorende tot het lied „Schele Vanderlinde”.

Strofen 3, 13 en 18 wijzen op de eerste wereldoorlog.

STIERMAN LEEZE

STIERMAN LEEZE

1. Stierman Lèèze was een droeve joengen
En hij at geren gefruutte toengen.
2. En als Stierman Lèèze gernazen at,
Ze kwamen al schufelen¹ uit zijn g.t.
3. En Stierman Lèèze sliep in een barakke
en hij sloeg naar de vlooiën met zijn klakke.
4. En als Stierman Lèèze in zijn sleppen stond,
De menschen riepen : 't is allemaal str...
5. En Stierman Lèèze mocht voor niëttent zuupen
En je bestelde bier met g(e)hele kuupen.
6. En Stierman Lèèze gieng naar zijn kot en 't was al
[laate,
En hij viel met zijn droenken kl... in 't water.
7. En Stierman Lèèze lag in de bassing tusschen twee boten
En hij riep kust giender allemaele vierkantig mijn kl...
8. En als Stierman Lèèze zijn kop boven stak,
't Was juuste gelijk een korken zak.
9. En vraag het maar aan Jan Zwienevlees
Hoe dat Stierman Lèèze krees.
10. En Stierman Lèèze lag in 't hospitaal
En j'had hij daar de grootste smoel van allemaal.
11. En Stierman Lèèze at geren koekebrood
en hij at er zoeveele en hij gieng ter van dood.
12. En die dat liedje nu nog niet kent
Die moet naar Brugge of daaromtrent.
13. En als Stierman Lèèze op Schildwacht stond,
J'en hadde geen toebak en je sjiekte str...
14. En als Stierman Lèèze worsten at,
Ze kwamen al schuifelen uit zijn g.t.
15. Als Stierman Lèèze zat op een stoel,
Hij wroeng zijn g.t. en hij trok een smoel.

1. andere versie : krevelen.

16. En Stierman Lèèze zat op 't vertrek
't Was potverblomme zoe zwart als pek.
17. Als Stierman Lèèze zijn sjieke wegsmeet,
't was potverdikke gelijk een peerd dat scheidt.
18. En Stierman Lèèze lag in 't hospitoel
En hij had wel zeven koegels in zijn hol.
19. Als Stierman Lèèze zat op de pot,
Dat gieng daar altied van rototot.

refr. Tring, tring, tring,
Stierman Lèèze, Stierman Lèèze,
Tring, tring, tring,
Stierman Lèèze volt in de bassing.

HOERA, HOERA, SCHEPT KLOEKEN MOED

In verband met het liedje: *We zijn in de Noordzee geboren* dat hiervoor aangehaald werd, nog een versie en een verhaal.

Schipper Louis Dedrie had op 4 december 1917 met zijn vaarttuig de bewapende 0.81 „Isa” van de Pêcheries à Vapeur door zijn moedig en kordaat optreden, er werden vier kanonschoten gelost in een rekordtempo, een duitse U-boot verdreven.

Ter gelegenheid van de tiende verjaardag van de blokade van de oostendse havengeul door de *Vindictive*, werd in 1928 te Oostende een praalstoet gehouden.

De oostendse folkloregroep „De Vismijnvrienden”, lokaal: Het Meivischje op de hoek van de St.-Fransiscusstraat en de Visserskaai (rechtover de oude vismijn) was pas één jaar geleden (in 1927) opgericht. De vismijnvrienden zouden aan deze stoet deelnemen en wel met een praalwagen opgevat als hulde aan een hunner beste leden: schipper Louis Dedrie. De praalwagen had als onderschrift: „De Heldhaftige Kapitein”. Boven op de wagen prijkte schipper Dedrie met zijn bemanning.

Uitbater van het lokaal „Het Meivischje” was Fransje Verbanck, die tot voor enkele jaren nog directeur was van de visafslag te Oostende.

Na een jaar bestaan telde de „Vischmijnvrienden” een honderdtal leden en hun strijdlid zou ter gelegenheid van de stoet voor de eerste maal gezongen worden. De tekst werd gedrukt en voorzien van twee aankondigingen om de kosten te helpen dragen: Huis We. Vermote en zonen – verkoop van gazoil, oliën, vet en allerhande kleuren en vernissen, Stockholmstraat 35, OOSTENDE.

De andere aankondiging: Beste likeuren te bekomen in het huis van vertrouwen bij Alphonse Vangeem, Ooststraat 57, OOSTENDE.

Hier volgt de tekst van het „Strijdlid der Vischmijnvrienden”.

DE NOORDZEE IN

1. De wind is west ten Noorden
En de koers is „Noord Noord Oost”
„Noord Noord Oost”
Jongens laat ons indachtig wezen
Zet het zeil en wij gaan voort
en wij gaan voort
En daarmee hebben wij een goede kapitein
En alzo gaan wij de Noordzee in.
refr.: Hoera, Hoera, schept kloeken moed,
Wij zijn de mannen van het Zeemansbloed. } 2×
2. Wij zijn in de Noordzee gekomen
Wij hebben ons netje gepresenteerd,
gepresenteerd,
De stuurman heeft de jongens toegeroepen
Zet de ketel op het vuur
al op het vuur
En ieder met een grog in ons hand
En daar stonden wij zo plezant
3. Tien dagen en zes uren
Ons reisje is volbracht
is volbracht
En alzo trekken wij dan welgezind
Op de Visserskaai 't Meivisje in
't Meivisje in
Om te drinken een goed special
En toch blijven wij alzo man.

wees modern

lees

DE STANDAARD

of

HET NIEUWSBLAD-sportwereld

Emiel Jacqmainlaan 127, 1000 - BRUSSEL

Het lied van de paling

Zeer bekend te Oostende was het lied van „De Paling”. Met visserij heeft het enkel te doen dat het hier gaat om een zeer dubbelzinnig gesprek tussen een visser en een visserin.

Het lied doet ons denken aan de vele vormen van herdersliederen uit de 17de en de 18de eeuw en het is goed mogelijk dat we hier met een speciale vorm van deze liederenfamilie te doen hebben.

Wat de melodie aangaat, kunnen we veel gelijkenissen vinden met het kerklied : „Adoro te”, ook voor wat de bouw betreft. Het is goed mogelijk dat de oorspronkelijke melodie uit de rooms-katolieke liturgie komt en door de zeer lange overlevering vervormd werd tot die welke ik kon optekenen.

Het verschijnsel in de middeleeuwen dat veel wereldlijke liederen op kerkelijke melodien gezongen werden is niet vreemd. Zo kent men onder meer het lied „Heer Halewijn” op de melodie van de eerste Credo, het lied „Al wie daar zegt de reus die komt” op de melodie : „Creator Alme Siderunt”, enz... Als dusdanig zou men de „Paling” ook kunnen terugbrengen tot in de 17de eeuw en misschien vroeger.

Wat de geschiedenis betreft die verhaald wordt, ze is overal te situeren waar vroeger stadspoorten waren en buiten de poorten waterplaatsen met riet. Dus is ze niet eigen aan Oostende en is gemakkelijk overal te situeren in de laat-middeleeuwse steden.

Dat het lied te Oostende is blijven „hangen” ligt zeker hieraan dat het over een gesprek gaat tussen een visser en een visserin. Hoe het te Oostende beland is, is een andere vraag die we niet kunnen beantwoorden.

Door zijn speciale vorm, tweespraak in de tweede strofe en „moraal” (?) met nog een bijzondere nadruk in de twee laatste bijgevoegde verzen van de vierde strofe, staat het lied boven het markt- en straatlied verspreid door de liedjeszangers en vliegende bladen en ook boven de liederen van

Het lied van
De Paling!

ik trek leest-maal de poort-en uit, al
 met mijn trom-mel en mijn fluit, wat
 kwam ik daar te na-de-ren, tus-
 sen de groe-ne bla-de-ren
 langs ee-ne en als je
 gro-te wa-ter-plas waar dat er een
 net ge-spannen is dan vang je
 en het laatste stukje
 vis-ser vis en helpt de meis-jes
 vee-le vis en helpt de meis-jes
 uit de pijn die voor de pa-ling was
 zijn.

de café chantants. De naïeve tekst en primitieve versvorm van deze liederen vindt men er zeker niet in terug.

Hierdoor neemt het lied van De Paling zeker een heel aparte plaats in in de reeks volksliederen.

* * *

„De Paling” was het lijflied van mijn grootvader zaliger. Vader Jan was oud-kapitein ter zeevisserij en had nog het bevel gevoerd over een der eerste stoomtreilers die te Oostende in de vaart gekomen waren. Ik herinner me nog uit mijn vroege jeugd, toen ik bij mijn grootouders op bezoek was, hoe vader Jan in de keuken steeds maar heen en weer wandelde tussen de „menagèrestoof” en de „watersteen”, alsof hij op wacht stond op de brug van zijn schip en steeds maar neuriede: „Dat is een paling al naar mijn zin sprak deze visserin.”

Dat was mijn eerste kennismaking met „De Paling” die voorlopig beperkt bleef door het feit dat ik thuis eens een klets rond mijn oren kreeg toen ik – zoals ik het gehoord had van vader Jan – uit volle borst eens zong: Dat is een paling al naar mijn zin sprak deze visserin.

Op familiefeestjes en bijeenkomsten toen het de beurt was van vader Jan om op zijn stoel te springen en zijn lijflied – natuurlijk „De Paling” – af te lappen, kregen de kleinkinderen veiligheidshalve eerst een kwartje om spekken te gaan kopen in het winkeltje van Loewiezetje op het hoekje. Het is pas veel later toen ik uit de erfenis van mijn grootouders een volgeschreven kallepingske met liederen ontving dat ik de volledige tekst van het lied leerde kennen.

En zeggen dat het er thuis altijd op zat toen ik in mijn apejaren de liedjes van Tino Rossi, van „l'amour toujours” afdreunde.

HET LIED VAN DE PALING

Ik trok lestmaal de poorten uit
Al met mijn trommel en mijn fluit
Wat kwam ik daar te naderen
Tussen de groene bladeren
Langs ene grote waterplas
Waar dat een visserin was.

Ik sprak : wel lieve visserin,
Wat doet gij daar zo gans alleen ? ?
– Die vis die ik hier vange
Die is naar mijn verlangen
Dat is een paling naar mijn zin,
Sprak deze visserin.

Ze nam dat beestj'al in haar hand
En 't kronkelde hem zo g'heel charmant,
Gekrunkeld en gewrongen
't Beestj'is in 't lis gesprongen
En als dat beestje geen plaats meer vond

't Ging weeral naar de grond.
Sa, vissertje al voor het lest,
Als ge wilt vissen doe je best,
Als ge wilt visjes vangen.
Ge moet je netjes spannen
En als je net gespannen is
Dan vangt ge vele vis
En helpt de meisjes uit de pijn
Die voor de paling zijn.

Bladwijzer

	<i>pag.</i>
HOE HET GEKOMEN IS EN WAAROM	3
EEN HALVE EEUW VISSERIJGESCHIEDENIS IN HET VOLKSLIED	5
EEN VLAAMS KAPERSLIED	29
IJSLAND – Romantiek rond een epos	33
LANGE TJES	41
STIERMAN LEEZE	47
HET LIED VAN DE PALING	57
BLADWIJZER	61

foto studio guy

wij doen alles

059/800.79

kunstofoto

industrie

publiciteit

studio - labo :

Romestraat 20, 8400 - OOSTENDE

SPAREN IS GOED

Combi-Sparen

bij de

KREDIETBANK

is

3 × BETER !

DRUK N.V. VONKSTEEN
MARKTPLEIN 33
8920 LANGEMARK

